

Krzysztof Kopciuch

Status prawny deputowanego do Parlamentu Europejskiego wedle polskiego prawa

Polityka i Społeczeństwo nr 2 (11), 40-53

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Krzysztof Kopciuch

**STATUS PRAWNY DEPUTOWANEGO
DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO
WEDLE POLSKIEGO PRAWA**

Uwagi wstępne

Parlament Europejski (PE) jest jednym z kluczowych elementów systemu instytucjonalnego Unii Europejskiej (UE), a tym samym jedyną instytucją, której skład jest wyłaniany w wyborach bezpośrednich. Parlament, jako forum reprezentacji przez wybranych przedstawicieli z krajów członkowskich, zawiera poglądy i stanowiska nie tylko samych przedstawicieli, lecz również i ich wyborców. Jest wyrazem wielonarodowej społeczności UE, wyrazem naszego dążenia do wpływania na losy całej Wspólnoty oraz określenia jej miejsca w świecie.

Należy zauważyć, że w Unii Europejskiej nie obowiązuje dotychczas jednolita, ponadnarodowa regulacja dot. statusu deputowanego do PE. Prawo wspólnotowe wyznacza podstawowe ramy tego statusu, wskazując ogólne zasady wyboru i obsadzania mandatu oraz zakres przywilejów i immunitetów przysługujących deputowanym do PE; jednakże każde z państw członkowskich określa własne przepisy, często w formie ordynacji wyborczej oraz ustanawia własne warunki sprawowania mandatu deputowanego do PE. Dlatego też praca ta stanowi próbę usystematyzowania i analizy aktów prawnych, regulujących prawny status deputowanego do PE, ze szczególnym uwzględnieniem polskich zapisów Kodeksu wyborczego. Analiza ogólnoeuropejskich regulacji i trybów wyborczych oraz zasad polskiej ordynacji wyborczej odpowie na pytania dotyczące szczególnej pozycji deputowanego, jego uprawnień związanych z pełnioną funkcją, związanych z tym zasad niepołączalności stanowisk oraz konsekwencji wynikających z utraty mandatu.

Szczegółowy status deputowanego do PE zależy od prawodawstwa państwa członkowskiego, na którego terenie został on wybrany (Cieślak 2008: 10). W przypadku Polski była to początkowo ustawa z dnia

23 stycznia 2004 r., tzw. Ordynacja Wyborcza do Parlamentu Europejskiego; na skutek dostosowania polskiego prawa do dyrektywy Rady nr 93/109/WE z dnia 6 grudnia 1993 r. ustanawiającej szczegółowe warunki wykonywania prawa do głosowania i kandydowania w wyborach do PE przez obywateli UE mających miejsce zamieszkania w państwie członkowskim, którego nie są obywatelami oraz dyrektywy Rady 94/80/WE z dnia 19 grudnia 1994 r. ustanawiającej szczegółowe zasady korzystania z prawa głosowania i kandydowania w wyborach lokalnych przez obywateli Unii zamieszkałych w państwie członkowskim, którego nie są obywatelami, od 1 sierpnia 2011 r. obowiązuje nowa ustawa z dnia 11 stycznia 2011 r., tzw. Kodeks wyborczy (Kodeks), który określa zasady i tryb zgłaszania kandydatów, przeprowadzania oraz warunki ważności wyborów nie tylko do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej, ale również do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego, jak i na stanowisko Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz wójtów, burmistrzów i prezydentów miast.

Wybory do Parlamentu Europejskiego

Członkowie PE od 1979 r. wybierani są w drodze powszechnych i bezpośrednich wyborów. Potwierdza to również art. 9a ust. 3 Traktatu z Lizbony, który dosłownie stwierdza, iż członkowie Parlamentu Europejskiego są wybierani na pięcioletnią kadencję w powszechnych wyborach bezpośrednich, w głosowaniu wolnym i tajnym. Dodatkowo w 2002 r. wprowadzono wymóg zasady proporcjonalności wyborów do PE, tak więc podczas wyborów do Parlamentu obowiązują cztery zasady prawa wyborczego – proporcjonalność wyborów, ich powszechność, wolność i tajność głosowania.

Prawodawstwo unijne gwarantuje wszystkim obywatelom państw członkowskich czynne i bierne prawo wyborcze, które może być realizowane w każdym miejscu zamieszkania obywatela, znajdującego się na terytorium UE. Oznacza to, że niezależnie od narodowości mieszkańcy UE mogą głosować lub kandydować w wyborach do PE w dowolnym kraju Unii. Szczegóły dot. korzystania z tego prawa są określane indywidualnie przez każde państwo członkowskie. I tak np. w Luksemburgu konieczne jest wykazanie się określonym minimalnym okresem pobytu na jego terytorium, a w Austrii, Danii, Wielkiej Brytanii, Holandii czy Szwecji konieczne jest zarejestrowanie się na specjalnej

liście wyborców (Rowiński 2004: 11). Tymczasem wiek uprawniający do głosowania jest taki sam we wszystkich państwach członkowskich UE i wynosi 18 lat. Inaczej jest w przypadku biernego prawa wyborczego; tutaj limit wieku wynosi np.: 18 lat w Finlandii, Szwecji, Danii, Niemczech, Hiszpanii, Holandii, Portugalii; 19 lat w Austrii, 21 lat w Belgii, Grecji, Irlandii, Luksemburgu, Wielkiej Brytanii, 23 lat we Francji oraz 25 lat we Włoszech (por. szerzej: Fryźlewicz, Kurkiewicz 2008: 170–198).

Jeśli chodzi o przepisy polskie, prawo wybierania – czynne prawo wyborcze deputowanych do PE w Rzeczypospolitej Polskiej – ma każdy obywatel polski, który najpóźniej w dniu głosowania kończy 18 lat oraz obywatel Unii Europejskiej niebędący obywatelem polskim, który najpóźniej w dniu głosowania kończy 18 lat, oraz stale zamieszkuje na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Z prawa tego nie mogą skorzystać osoby pozbawione praw publicznych prawomocnym orzeczeniem sądu, pozbawione praw wyborczych prawomocnym orzeczeniem Trybunału Stanu lub ubezwłasnowolnione prawomocnym orzeczeniem sądu (Kodeks..., art. 10). Wyborca może być wpisany tylko do jednego spisu wyborów, a utworzony na terenie każdej gminy rejestr wyborców dzieli się na dwie części. Część A rejestru obejmuje obywateli polskich, zameldowanych na obszarze gminy na pobyt stały; tymczasem część B rejestru wyborców obejmuje obywateli UE niebędących obywatelami polskimi, stale zamieszkałych na obszarze gminy i uprawnionych do korzystania z praw wyborczych w Rzeczypospolitej Polskiej. Jeżeli obywatel RP wyrazi wolę korzystania z przysługującego mu prawa wyborczego na terytorium innego państwa członkowskiego UE, to wówczas na jego wniosek minister właściwy do spraw wewnętrznych pobiera jego dane osobowe od właściwego miejscowo wójta gminy i przekazuje je właściwym organom państw członkowskich UE.

Prawo wybieralności, czyli bierne prawo wyborcze do PE w Rzeczypospolitej Polskiej przysługuje osobie mającej prawo wybierania deputowanych do PE w Rzeczypospolitej Polskiej, która najpóźniej w dniu głosowania kończy 21 lat i od co najmniej 5 lat stale zamieszkuje w Rzeczypospolitej Polskiej lub na terytorium innego państwa członkowskiego UE. Nie ma prawa wybieralności w wyborach osoba skazana prawomocnym wyrokiem na karę pozbawienia wolności za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe; oraz osoba wobec której wydano prawomocne orzeczenie sądu stwierdzające utratę prawa wybieralności. Ponadto

prawa wybieralności nie ma obywatel UE niebędący obywatelem polskim, pozbawiony prawa wybieralności w państwie członkowskim UE którego jest obywatelem (Kodeks..., art. 11).

W Polsce kandydować można tylko w jednym okręgu wyborczym i tylko z jednej listy okręgowej; komitety wyborcze mogą być tworzone przez partie polityczne i koalicje partii politycznych oraz przez wyborców. Komitet wyborczy może zgłosić w każdym okręgu wyborczym jedną okręgową listę kandydatów na deputowanych, przy czym liczba kandydatów na deputowanych do PE zgłaszanych na liście okręgowej nie może być mniejsza niż 5 i większa niż 10. Warto zauważyć, iż lista okręgowa powinna być poparta podpisami co najmniej 10 000 wyborców stale zamieszkałych w danym okręgu wyborczym (Kodeks..., art. 341–343).

Na marginesie, ciekawym zagadnieniem jest również możliwość przeprowadzenia wyborów do PE dla obywateli polskich przebywających za granicą. Tworzy się tam stałe obwody głosowania, jeżeli na terenie obwodu przebywa co najmniej 15 wyborców i jeżeli istnieje możliwość przekazania właściwej komisji wyborczej wyników głosowania niezwłocznie po jego zakończeniu. Obwody te wchodziły w skład okręgu wyborczego właściwego dla dzielnicy Śródmieście miasta stołecznego Warszawy (Kodeks..., art. 14).

Z uwagi na możliwość wpływu wyników głosowania w jednym kraju na wyniki w innym wybory w całej UE odbywają się w tym samym czasie, w ciągu czterech dni czerwca, od czwartku do niedzieli. Wskazuje na to Akt dotyczący wyborów członków Parlamentu Europejskiego w powszechnych wyborach bezpośrednich z dnia 20 września 1976 r. (Akt) wskazując, iż wybory do PE odbywają się w dniu i okresach wyznaczonych przez każde państwo członkowskie. We wszystkich państwach odbywają się one w tym samym okresie rozpoczynającym się w czwartek rano i kończącym się w następującą po nim niedzielę; przy czym państwa członkowskie nie mogą urzędowo ogłosić wyników przed zakończeniem głosowania w państwie, którego wyborcy głosują jako ostatni (Akt..., art. 10). Podobny zapis widnieje w polskim Kodeksie, gdzie zgodnie z art. 349 podanie do publicznej wiadomości wyników głosowania w obwodzie nie może nastąpić przed zakończeniem głosowania w innych państwach członkowskich Unii Europejskiej.

Zasadę proporcjonalności wyborów do PE wprowadzono w 2002 r. Deputowani do PE są wybierani w każdym państwie członkowskim na zasadzie proporcjonalności z zastosowaniem systemu list lub pojedyn-

czego głosu podlegającego przeniesieniu (Akt..., art. 4). Państwa mogą również przyjąć swoją procedurę głosowania na podstawie systemu list preferencyjnych. Odpowiednio do szczególnych krajowych uwarunkowań państwa mogą tworzyć okręgi wyborcze do celów wyborów do PE lub podzielić obszar wyborczy w inny sposób, ogólnie nie naruszając proporcjonalnego charakteru systemu wyborczego (Grzelak 2004: 28). Ponadto warto zwrócić uwagę na art. 9 Aktu, który wskazuje, że nikt nie może głosować więcej niż raz w danych wyborach do PE. Przepis ten ma zobowiązywać państwa członkowskie do ustanowienia odpowiednich przepisów prawa wyborczego zapobiegającego zjawisku wielokrotnego głosowania (Grzelak 2004: 29).

Polska podzielona jest na 13 wielomandatowych okręgów wyborczych. Głosy oddane na listy w skali kraju są przeliczane metodą d'Hondta, później rozdzielane pomiędzy okręgi wyborcze w zależności od proporcji głosów oddanych na listę w danym okręgu (metoda Hare Niemeyera). Liczba mandatów, przypadająca na jeden okręg, jest uzależniona od frekwencji w tym okręgu (Zajączkowski 2004: 75).

Wybory do PE w Polsce są powszechne, równe, bezpośrednie, proporcjonalne oraz przeprowadzane w głosowaniu tajnym, w wyborach głosować można tylko raz (Kodeks..., art. 328). Regulacja ta stanowi powtórzenie art. 1 Aktu, który również stwierdza, że wybory do PE muszą być wolne, bezpośrednie i powszechne oraz przeprowadzone w głosowaniu tajnym. W przypadku wyborów do PE we wszystkich państwach UE stosowane są różne odmiany proporcjonalnego systemu głosowania. W Polsce przyjęto próg wyborczy dla list partyjnych i obywatelskich w wysokości 5% w skali kraju, tak jak we Francji i w Niemczech. W Polsce, podobnie jak w Belgii, Irlandii, Włoszech i Wielkiej Brytanii, terytorium państwa zostało podzielone na okręgi wyborcze. Inne państwa utworzyły jeden obszar wyborczy stanowiący terytorium całego kraju. Ciekawe rozwiązanie wprowadzono w Niemczech, gdzie partie polityczne mogą tworzyć listy wyborcze zarówno na poziomie landów, jak i listy krajowe (Rowiński 2004: 11).

Dalej, zgodnie z polskimi przepisami, wybory deputowanych do PE odbywają się w okresie wyborczym ustalonym w przepisach prawa UE. W Polsce wybory zarządza Prezydent Rzeczypospolitej, w drodze postanowienia, nie później niż na 90 dni przed dniem wyborów, wyznaczając ich datę na dzień wolny od pracy. Po dokonaniu głosowania i otrzymaniu protokołów wyników głosowania ze wszystkich okręgów wyborczych Państwowa Komisja Wyborcza ustala wyniki głosowania w skali kraju i stwierdza, które listy kandydatów komitetów wybor-

czych spełniają warunek uprawniający do uczestniczenia w podziale mandatów, a następnie dokonuje podziału wszystkich mandatów między komitety wyborcze, odpowiednio do łącznej liczby głosów ważnych oddanych na listy kandydatów danego komitetu wyborczego oraz przystępuje do ustalenia liczby mandatów przypadających dla poszczególnych list kandydatów każdego z komitetów wyborczych, które uzyskały mandaty i przyznania tych mandatów konkretnym kandydatom (Kodeks..., art. 354). W podziale mandatów uwzględnia się wyłącznie listy okręgowe tych komitetów wyborczych, które otrzymały co najmniej 5% ważnych głosów w skali kraju (podobnie art. 3 Aktu – wskazujący, iż państwa członkowskie mogą ustanowić próg minimalny w rozdziale mandatów, przy czym na poziomie krajowym próg ten nie może przekroczyć 5% oddanych głosów). Po ustaleniu wyników wyborów w każdym okręgu wyborczym Państwowa Komisja Wyborcza (PKW) sporządza protokół wyborów deputowanych do PE, który to przesyła Prezydentowi Rzeczypospolitej, Marszałkowi Sejmu i Sądowi Najwyższemu. PKW wręcza również nowo wybranym deputowanym do PE zaświadczenia o wyborze. Tymczasem Marszałek Sejmu, niezwłocznie po ogłoszeniu obwieszczenia PKW o wynikach wyborów, przesyła Przewodniczącemu PE zawiadomienie o wyborze deputowanych do Parlamentu w Rzeczypospolitej i inne wymagane przez PE dokumenty. Ponadto PE weryfikuje mandat deputowanych Parlamentu. W tym celu odnotowuje rezultaty ogłoszone urzędowo przez państwa członkowskie i rozstrzyga spory, jakie mogą wyniknąć na tle przebiegu procedury głosowania.

Niezwłocznie po otrzymaniu zawiadomienia o wyborze deputowanych Przewodniczący PE wydaje posłom legitymacje umożliwiające im swobodne poruszanie się po terytorium państw członkowskich. Warto zauważyć również, iż w celach komunikacji służbowej i przekazywania wszelkich dokumentów wszystkie instytucje Unii korzystają na terytorium każdego państwa członkowskiego z przywilejów przyznawanych przez dane państwo placówkom dyplomatycznym (Regulamin..., art. 5).

Status mandatu deputowanego do Parlamentu Europejskiego

Deputowani do Parlamentu Europejskiego są przedstawicielami narodów państw członkowskich UE; należy ich traktować jako przedstawicieli społeczności europejskiej, a nie reprezentantów poszczególnych państw. Tę kwestię wskazuje już samo wspólnotowe prawo pierwotne

w art. 189 Traktatu z Maastricht (TUE) oraz bardziej szczegółowo art. 2 Regulaminu Parlamentu Europejskiego (Regulamin), który stwierdza, że deputowani do PE wykonują swój mandat w sposób niezależny, nie mogą być związani instrukcjami ani nie otrzymują mandatu wiążącego; podobnie również art. 6 Aktu – „członkowie PE głosują indywidualnie i osobiście, nie są związani żadnymi instrukcjami ani nie otrzymują mandatu wiążącego”. Polski Kodeks wyborczy w art. 330 również wskazuje, iż deputowani do PE są przedstawicielami narodów państw Unii Europejskiej; nie są związani żadnymi instrukcjami i nie mogą być odwołani. Należy zwrócić też uwagę na fakt, iż deputowani nie mogą również udzielać pełnomocnictw w zakresie prawa do głosowania. Deputowani nie reprezentują więc parlamentów państw członkowskich, ale przede wszystkim społeczeństwo UE. Reprezentowanie przez nich bezpośrednio obywateli świadczy rzeczywiście o międzynarodowym charakterze tej instytucji. Oznacza to m.in. również i to, że wszyscy deputowani do PE biorą udział we wszystkich obradach i w podejmowaniu wszystkich decyzji, nawet jeśli jakieś państwa członkowskie wyłączone są z poszczególnych działań (Kening-Witkowska 2008: 103).

Mandat deputowanego do PE ma charakter wolny, deputowani reprezentują w nim swoje społeczności. Taki charakter mandatu wpływa również na organizację wewnętrzną Parlamentu, gdyż deputowani organizują się według kryterium przynależności partyjnej (tzw. frakcji – grup politycznych), a nie zasiadają na sali obrad według klucza narodowego (Kuś 2009: 152).

Okres, na jaki wybiera się deputowanego do Parlamentu Europejskiego, rozpoczyna się wraz z otwarciem pierwszej sesji następującej po poszczególnych wyborach. Deputowani wybierani są na pięcioletnią kadencję, przy czym kadencja każdego deputowanego do PE zaczyna się i kończy w tym samym terminie. Mandat deputowanego może być odnowiony (TUE, art. 190).

Deputowanym do PE przysługują przywileje oraz immunitety przewidziane w Protokole w sprawie przywilejów i immunitetów Unii Europejskiej (Protokół nr 7 w sprawie przywilejów i immunitetów Unii Europejskiej z dnia 30 marca 2010). Przywileje i immunitety obejmują swobodny dojazd i powrót zarówno z zebrań Parlamentu, jak i immunitet procesowy dot. wypowiedzi i sposobu głosowania w PE. Uchylenie tych przywilejów i immunitetów jest możliwe jedynie na mocy decyzji samego PE (Kuś 2009: 153).

Wykonując swoje uprawnienia związane z przywilejami oraz immunitetami, Parlament dąży przede wszystkim do utrzymania swojej

integralności jako demokratycznego zgromadzenia ustawodawczego oraz do zagwarantowania niezależności posłów w sprawowaniu ich funkcji (Regulamin..., art. 6). I tak, zgodnie z art. 7 Protokołu, tzw. swoboda przepływu deputowanych do PE podróżujących do lub z miejsca obrad Parlamentu nie podlega żadnym ograniczeniom administracyjnym lub innym. Deputowanym do PE, zgodnie z art. 9 Protokołu, zwłaszcza w zakresie kontroli celnej i walutowej, przyznaje się ze strony własnego rządu – takie same udogodnienia jak przyznawane wyższym urzędnikom wyjeżdżającym za granicę na czasowe pobyty służbowe; a ze strony rządów innych państw członkowskich – takie same udogodnienia jak przyznawane przedstawicielom obcych rządów w związku z czasowym pobytom służbowym.

Deputowani do PE podczas swoich prac korzystają z immunitetu materialnego oraz formalnego. Wobec deputowanych do Parlamentu nie można prowadzić dochodzenia, postępowania sądowego ani też ich zatrzymywać z powodu ich opinii lub stanowiska zajętego przez nich w głosowaniu w czasie wykonywania przez nich obowiązków służbowych (Protokół..., art. 9). Nie można zatem pociągnąć parlamentarzystów do odpowiedzialności cywilnej lub karnej za ich działania w związku z funkcjami pełnionymi w PE. Ponadto podczas sesji Parlamentu jego członkowie korzystają na terytorium swojego państwa – z immunitetów przyznawanych członkom parlamentu ich państwa; natomiast na terytorium innego państwa członkowskiego – z immunitetu chroniącego przed zatrzymaniem oraz immunitetu jurysdykcyjnego (Protokół..., art. 9).

Immunitet chroni także deputowanych do PE podczas ich podróży do i z miejsca, gdzie odbywa się posiedzenie Parlamentu. Deputowany nie może powoływać się na immunitet w przypadku, gdy został schwytany na gorącym uczynku i nie może on stanowić przeszkody w wykonywaniu przez Parlament prawa uchylecia immunitetu w odniesieniu do któregośkolwiek ze swoich członków. W przypadku zatrzymania deputowanego lub pozbawienia go swobody przemieszczania się, gdy zachodzi podejrzenie naruszenia jego przywilejów i immunitetu, Przewodniczący, po konsultacji z przewodniczącym właściwej komisji i jej sprawozdawcą, może zainicjować w trybie pilnym działania zmierzające do potwierdzenia przywilejów i immunitetu deputowanego. Przewodniczący informuje o podjętej inicjatywie właściwą komisję oraz Parlament (Regulamin..., art. 6). W przypadku wniosku w sprawie uchylecia immunitetu deputowanego skierowany jest on do Przewodniczącego przez właściwy organ państwa członkowskiego. Następnie

wniosek ten jest przedstawiany na posiedzeniu plenarnym PE oraz przekazywany właściwej komisji (Piotrowski 2004: 57).

Zasady incompatibilitas oraz przypadki utraty mandatu

Dla zapewnienia dobrej jakości i odpowiedniego tempa prac PE charakter mandatu deputowanego do PE przechodził dodatkowo poważną ewolucję. O ile na początku w następstwie powołania deputowanego z grona członków parlamentów narodowych musiał to być obligatoryjny mandat podwójny (krajowy i europejski), o tyle z czasem stał się fakultatywnym mandatem podwójnym, a od 1988 r. niepołączonym mandatem deputowanego do PE (Kuś 2009: 153).

Mandatu deputowanego do PE nie można łączyć ze sprawowaniem stanowiska lub pełnieniem funkcji określonych w przepisach prawa UE; w szczególności, zgodnie z art. 7 Aktu, nie można łączyć mandatu deputowanego do PE ze stanowiskiem:

- członka rządu Państwa Członkowskiego,
- członka Komisji Wspólnot Europejskich,
- sędziego, rzecznika generalnego lub sekretarza Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich lub Sądu Pierwszej Instancji,
- członka Zarządu Europejskiego Banku Centralnego,
- członka Trybunału Obrachunkowego Wspólnot Europejskich,
- Rzecznika Praw Obywatelskich Wspólnot Europejskich,
- członka Komitetu Ekonomiczno-Społecznego Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej i Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej,
- członka Komitetu Regionów,
- członka Rady Dyrektorów, Komitetu Zarządzającego lub pracownika Europejskiego Banku Inwestycyjnego, czynnego urzędnika lub pracownika instytucji Wspólnot Europejskich lub wyspecjalizowanych organów przy nich ustanowionych lub Europejskiego Banku Centralnego.

Ponadto od wyborów do PE w 2004 r. mandatu deputowanego do PE nie można łączyć z członkostwem w parlamencie krajowym. W drodze odstępstwa od tej zasady wprowadzono szczegółowe rozstrzygnięcia dot. Wielkiej Brytanii i Irlandii. Otóż członkowie irlandzkiego parlamentu krajowego wybierani do PE w następnych wyborach mogą mieć podwójny mandat do czasu kolejnych wyborów do irlandzkiego parlamentu krajowego. Podobnie członkowie parlamentu Zjednoczonego Królestwa, którzy są także członkami PE podczas pięcioletniej kadencji poprzedzają-

cej wybory do PE w 2004 r. mogli mieć podwójny mandat do czasu wyborów do PE w 2009 r. (art. 7 Aktu; Grzelak 2004: 31).

Na mocy przepisów Aktu każde państwo członkowskie może rozszerzyć na płaszczyźnie krajowej zasady dotyczące zakazu łączenia funkcji. Polski Kodeks wyborczy wskazuje, iż mandatu deputowanego do PE nie można łączyć ze sprawowaniem mandatu posła na Sejm albo senatora, a sam deputowany do PE nie może być jednocześnie członkiem Rady Ministrów ani sekretarzem stanu oraz zajmować stanowiska lub pełnić funkcji, których, stosownie do przepisów Konstytucji RP albo ustaw, nie można łączyć ze sprawowaniem mandatu posła na Sejm albo senatora (Kodeks..., art. 334). Ponadto, zgodnie z art. 333 Kodeksu, mandatu deputowanego do PE nie można łączyć ze sprawowaniem stanowiska lub pełnieniem funkcji określonych w przepisach prawa Unii Europejskiej. Każdy deputowany przed objęciem mandatu parlamentarnego przedstawia pisemne oświadczenie, w którym stwierdza, że nie zajmuje żadnego stanowiska niepołączalnego z wykonywaniem mandatu deputowanego do PE (Karolczak 2008: 36).

Zgodnie z art. 13 Aktu mandat deputowanego do PE wygasa w wyniku rezygnacji, śmierci lub utraty mandatu. Gdy przepisy prawne państwa członkowskiego wskazują wyraźnie okoliczności, kiedy dochodzi do utraty mandatu deputowanego do PE, mandat ten wygasa zgodnie z tym przepisem; przy czym właściwe władze krajowe informują o tym Parlament. Każde państwo członkowskie ustanawia bowiem odpowiednie procedury w celu zapewnienia wakatu powstałego podczas okresu pięcioletniej kadencji na pozostałą część tego okresu (Akt..., art. 13). W przypadku wystąpienia wakatu w wyniku rezygnacji lub śmierci Przewodniczący PE niezwłocznie informuje o tym właściwe władze danego państwa członkowskiego.

Polskie przepisy Kodeksu wyborczego również wskazują, iż wygaśnięcie mandatu deputowanego do PE następuje wskutek śmierci lub zrzeczenia się mandatu (Kodeks..., art. 363). Art. 364 Kodeksu wylicza ponadto przypadki, kiedy następuje utrata mandatu deputowanego do PE. Są to:

- utrata prawa wybieralności lub nieposiadanie go w dniu wyboru;
- zajmowanie w dniu wyborów stanowiska lub pełnienie funkcji albo powołanie w czasie kadencji na stanowisko lub powierzenie funkcji określonych w przepisach prawa,
- wybór na posła na Sejm albo senatora;
- unieważnienie wyboru deputowanego do Parlamentu Europejskiego.

Utrata mandatu deputowanego do Parlamentu Europejskiego zajmującego w dniu wyborów stanowisko lub pełniącego funkcję albo powołanego w czasie kadencji na stanowisko lub funkcję, określoną w przepisach prawa UE lub funkcję – stanowisko członka Rady Ministrów, sekretarza stanu lub innej, którą – stosownie do przepisów Konstytucji RP – nie można łączyć ze sprawowaniem mandatu posła na Sejm albo senatora – następuje, jeżeli ten nie złożył Marszałkowi Sejmu, w terminie 14 dni od dnia ogłoszenia przez Państwową Komisję Wyborczą wyników wyborów deputowanego do PE lub powołania na stanowisko lub funkcję, oświadczenia o złożeniu rezygnacji z zajmowanego stanowiska lub pełnionej funkcji. Deputowany do PE, wybrany w czasie kadencji na posła na Sejm albo na senatora, traci mandat deputowanego do PE z dniem ogłoszenia przez PKW wyników wyborów do Sejmu RP albo do Senatu RP. Jeżeli deputowany do PE uzyskał mandat posła na Sejm na podstawie wyborów do Sejmu, traci mandat deputowanego do PE z dniem wydania przez Marszałka Sejmu postanowienia o obsadzeniu mandatu posła na Sejm.

Utratę mandatu deputowanego do PE stwierdza Marszałek Sejmu w drodze postanowienia, które niezwłocznie przekazuje Przewodniczącemu PE. Postanowienie Marszałka Sejmu wraz z uzasadnieniem doręcza również zainteresowanemu deputowanemu, któremu przysługuje prawo odwołania do Sądu Najwyższego w terminie 3 dni od dnia doręczenia postanowienia. Sąd Najwyższy – Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych rozpatruje przedmiotowe odwołanie i orzeka w sprawie w terminie 7 dni w postępowaniu nieprocesowym. Odpis postanowienia Sądu Najwyższego doręcza się deputowanemu, który wniósł odwołanie, Marszałkowi Sejmu oraz Państwowej Komisji Wyborczej (Kodeks..., art. 367).

W sytuacji gdy właściwy organ państwa członkowskiego powiadomi Przewodniczącego o wygaśnięciu mandatu deputowanego do PE, zgodnie z przepisami tego państwa członkowskiego, w wyniku niepołączalności, Przewodniczący powiadamia Parlament o wygaśnięciu mandatu w dniu podanym przez państwo członkowskie i zwraca się do państwa członkowskiego o niezwłoczne obsadzenie zwolnionego miejsca. Ponadto deputowany zrzekający się mandatu ma obowiązek poinformować o tym Przewodniczącego i podać datę, z którą zrzeczenie się jest skuteczne, nieprzekraczającą trzech miesięcy od daty złożenia powiadomienia o zrzeczeniu. Po poinformowaniu Przewodniczącego przez właściwe organy państw członkowskich lub Unii albo przez samego zainteresowanego deputowanego o powołaniu go lub wyborze na

stanowisko niepołączalne z mandatem deputowanego do Parlamentu Przewodniczący powiadamia o tym Parlament, który stwierdza wakat. Za datę wygaśnięcia mandatu i powstania wakat uważy się w przypadku zrzeczenia się mandatu: datę stwierdzenia przez Parlament wakat, zgodnie z protokołem zrzeczenia się; a w przypadku powołania lub wyboru na stanowisko niepołączalne z mandatem deputowanego do PE – datę wskazaną przez właściwe organy państw członkowskich lub Unii albo przez zainteresowanego deputowanego (Regulamin..., art. 4).

Po stwierdzeniu wakat Przewodniczący PE informuje o nim zainteresowane państwo członkowskie i zwraca się do niego o niezwłoczne obsadzenie zwolnionego miejsca. I tak, w przypadku wygaśnięcia mandatu deputowanego do PE, stwierdzonego przez Przewodniczącego PE, albo utraty mandatu – Marszałek Sejmu zawiadamia kolejnego uprawnionego kandydata z tej samej listy kandydatów, który w wyborach otrzymał kolejno największą liczbę głosów, o przysługującym mu pierwszeństwie do mandatu. Oświadczenie o przyjęciu mandatu powinno być złożone przez nowo wskazanego kandydata w terminie 7 dni od dnia doręczenia zawiadomienia; przy czym niezłożenie oświadczenia we wskazanym terminie oznacza zrzeczenie się pierwszeństwa do obsadzenia mandatu. Kandydat ten może zrzec się pierwszeństwa do obsadzenia mandatu na rzecz kolejnego uprawnionego kandydata z tej samej listy. W przypadku gdy obsadzenie mandatu deputowanego do PE we wskazanym trybie byłoby niemożliwe z powodu braku kandydatów, którym mandat można przydzielić, Marszałek Sejmu o przysługującym pierwszeństwie do mandatu zawiadamia kandydata z innej listy kandydatów tego samego komitetu wyborczego, który w wyborach otrzymał największą liczbę głosów, o ile nie uzyskał mandatu (Kodeks..., art. 368).

Podsumowanie

Podsumowując swoje rozważania na temat Parlamentu Europejskiego, jedyne go organu wspólnotowego wybieranego w demokratyczny sposób, należy podkreślić, że jako organ polityczny obecnej Unii Europejskiej składa się z przedstawicieli społeczeństw państw członkowskich Unii, co oznacza, że deputowani do PE nie są jedynie reprezentantami własnego narodu, a przeciwnie, stanowią przedstawicielstwo wszystkich społeczeństw zjednoczonej Europy. Szczytna idea europejskiego parlamentaryzmu w pełni zapewnia możliwość wyrażania demokratycznej woli pewnej określonej politycznie organizacji.

Pewne problemy z Parlamentem ujawniają się m.in. w braku wspólnej, jednolitej ordynacji wyborczej czy zaniżonej frekwencji wyborczej, jednakże ten organ Unii Europejskiej w pełni realizuje swoje zadania. Dualizm mechanizmów obejmujących ordynacje wyborcze w krajach członkowskich nie jest jednak nazbyt widoczny, gdyż akty prawne o charakterze ogólnoeuropejskim regulują ich podstawowe założenia, natomiast akty krajowe jedynie w wielu przypadkach, co zostało wykazane, powielają te regulacje, dodając jedynie krajowe przepisy o charakterze czysto wykonawczym.

Bibliografia

Akty prawne

- Akt dotyczący wyborów członków Parlamentu Europejskiego w powszechnych wyborach bezpośrednich z dnia 20 września 1976 r., Dz. Urz. UE 2004, rozdz. 1, t. 1.
- Kodeks wyborczy – Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r.; DzU RP 2011, nr 21, poz. 112.
- Protokół nr 7 w sprawie przywilejów i immunitetów Unii Europejskiej z dnia 30 marca 2010 r., Dz. Urz. UE 2010 C 83/267-PL.
- Regulamin Parlamentu Europejskiego z dnia 5 marca 2003 r., Dz. Urz. UE 2003, L61.
- Traktat z Lizbony zmieniający Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską podpisany w Lizbonie z dnia 13 grudnia 2007 r., Dz. Urz. UE 2007 C 306.
- Wersja skonsolidowana Traktatu o Unii Europejskiej, Dz. Urz. UE 2008 C 115/13.

Opracowania

- Cieślak Z., 2008, *Wybór posła do Parlamentu Europejskiego* [w:] *Status Posła do Parlamentu Europejskiego*, red. E. Karpowicz, Warszawa.
- Fryzlewicz M., Kurkiewicz A., 2008, *Informacja na temat podstawowych zasad ordynacji wyborczych do Parlamentu Europejskiego w wybranych państwach członkowskich Unii Europejskiej* [w:] *Status Posła do Parlamentu Europejskiego*, red. E. Karpowicz, Warszawa.
- Grzelak W., 2004, *Wybory do Parlamentu Europejskiego* [w:] *Parlament Europejski. Wybrane zagadnienia*, Warszawa.
- Karolczak J.M., 2008, *Informacja prawna dotycząca biernego prawa wyborczego do Parlamentu Europejskiego* [w:] *Status Posła do Parlamentu Europejskiego*, red. E. Karpowicz, Warszawa.
- Kenig-Witkowska M., 2008, *Parlament Europejski* [w:] *Prawo instytucjonalne Unii Europejskiej*, red. M. Kenig-Witkowska, Warszawa.
- Kuś A., 2009, *Zarys prawa instytucyjnego Unii Europejskiej*, Lublin.
- Piotrowski R., 2004, *Projekt Statutu członków Parlamentu Europejskiego* [w:] *Parlament Europejski. Wybrane zagadnienia*, Warszawa.
- Rowiński R., 2004, *Bliżej Parlamentu Europejskiego. Debaty Europejskie*, Warszawa.
- Zajączkowski K., 2004, *Rola i pozycja Parlamentu Europejskiego w systemie instytucjonalnym Unii Europejskiej*, „Sprawy Międzynarodowe”, nr 2.

THE LEGAL STATUS OF A MEMBER OF THE EUROPEAN PARLIAMENT IN POLISH LAW

Abstract

This article presents an analysis of legal regulations governing the status of a Member of the European Parliament. After analyzing the modes of election and the principles of Polish Electoral Law to Parliament, the article shows the position and privileges associated with the function of an MEP. The article contains an analysis of cases where a loss of a parliamentarian and the principle of incompatibility positions.

Key words: The European Parliament, Member of the European Parliament, the electoral system, immunity, incompatibility.